

Kari Uotila: Asevelvollisuudesta vapaaehtoiseen kansalaispalvelukseen

Nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä ei vastaa parhaalla mahdollisella tavalla tämän päivän laajoihin turvallisuushkiin. Vain miehiin kohdistuva pakollinen asevelvollisuus on lisäksi tasa-arvon kannalta ongelmallinen. Vasemmistoliiton miespoliittisen työryhmän mielestä on siirryttävä molempia sukupuolia koskevaan vapaaehtoiseen turvallisuuskoulutusjärjestelmään, joka vastaa turvallisuushkiin paremmin ja edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Suomalainen asevelvollisuusarmeija on eurooppalaisessa ympäristössä melkoinen poikkeus. Koko miesikäluokalle pakollista asevelvollisuutta käyttävät Suomen lisäksi vain Kreikka, Kypros ja Turkki. Yleiselle asevelvollisuudelle ja sen mahdollistamalle massa-armeijalle on ollut historiassa hyvät perusteet. Tämän päivän teknistyvän ja kallistuvan aseellisen maanpuolustuksen oloissa tehokkaampi tapa olisi kuitenkin nykyistä pienempi, mutta samalla motivoituneempi, paremmin koulutettu ja varustettu armeija.

Täytyy kysyä, että onko edes eettisesti oikein pyrkiä tekemään kaikista Suomen nuorista miehistä massa-armeija, mikä riittämättömällä koulutuksella ja varustuksella sodan tullessa olisi käytännössä suurelta osin ”tykin ruokaa”.

Pakollisuudesta huolimatta armeijan suorittaa vain 80 prosenttia ikäluokan miehistä, eli noin 28 000 miestä. Palveluksesta terveydellisistä syistä vapautettujen lisäksi joukko nuoria miehiä suorittaa rangaistusluontoisen siviilipalveluksen. Siviilipalveluksestakin kieltäytyvät miehet tuomitaan ehdottomaan puolen vuoden vankeuteen. Voidaanko siis puhua yleisestä asevelvollisuudesta, kun tosiasiaissa vain noin 40 prosenttia koko ikäluokasta, naiset mukaan lukien, suorittaa asepalveluksen?

Yleistä asevelvollisuutta on totuttu perustelemaan sen maanpuolustustahtoa vahvistavalla merkityksellä. Nykyisen laajan turvallisuuskäsityksen mukaisten uusien ympäristö-, elintarvike-, tietoturvallisuus- ja terveysuhkien sekä maailmanlaajuisen köyhyyden, pakolaisuuden, terrorismin ja muiden turvallisuushkien torjuminen vaatii uutta ajattelua. On annettava kaikille mahdollisuus kykyjensä ja halujensa mukaan osallistua Suomen turvallisuuden edistämiseen.

Eduskunnan käsittelyssä oleva turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko perustuu eduskuntapuolueiden yhteiseen valmisteluun. Kolmesta peruseriaatteesta eli sotilaallisesta liittoutumattomuudesta, koko maan puolustamisesta ja yleisestä asevelvollisuudesta näyttääkin vallitsevan laaja yksimielisyys.

Selonteossa todetaan Suomen turvallisuusympäristön olevan vakaa. Sen sijaan kannetaan vakavaa huolta yhteiskunnan haavoittuvuuden lisääntymisestä monella tavalla. Ilmastonmuutos, energia- ja vesivarojen niukkuus, väestönkasvu ja väestöliikkeet, terrorismi, tartuntataudit, järjestäytynyt rikollisuus ja tietoturvahyökkäykset ovat uusia turvallisuusuhkia. Selonteossa lähdetään siitä, että on varauduttava vastaamaan erilaisiin turvallisuushaasteisiin. Tästä huolimatta Suomen turvallisuuspoliittinen painopiste on kuitenkin edelleen sotilaallisen uhkan torjumisessa.

On pakko kysyä, vastaako selonteon yleiset painotukset jo selonteon tiivistelmässäkin todettua turvallisuustilannetta ja sen haasteita. Siis sitä, että sotilaallinen turvallisuusympäristö on vakaa, mutta yhteiskunnan haavoittuvuus on lisääntynyt monella tavalla.

Asevelvollisuusarmeija aiheuttaa yhteiskunnalle enemmän todellisia kustannuksia, kuin sen osuus valtion budjetista on. Miesopiskelijat valmistuvat työelämään vanhempina kuin eurooppalaiset toverinsa. Asevelvollisten poissaolo työelämästä maksaa vuodessa jopa miljardi euroa menetettyinä työtunteina (HS 23.3.2007).

Nykyinen asevelvollisuus on korvattava kummallekin sukupuolelle yhtäläisellä ja vapaaehtoisella turvallisuuskoulutuksella, jolla pystytään vastaamaan laajan turvallisuuskäsityksen mukaisiin turvallisuusuhkiin. Tämä turvallisuuskoulutus voi sisältää perinteisten aseellisten palvelusvaihtoehtojen lisäksi eri mittaista koulutusta liittyen esimerkiksi siviilikriisinhallintaan, ympäristöturvallisuuteen, terveys- ja lääkintähuoltoon, kehitysyhteistyöhön, elintarviketurvallisuuteen, rauhanturvaamistehtäviin tai vaikkapa tietoverkkojen turvallisuuteen. Uuden turvallisuuskoulutuksen houkuttelevuus voidaan taata mielenkiintoisten palvelumahdollisuuksien lisäksi esimerkiksi päivärahoja korottamalla ja tarjoamalla laadukasta ammattiin johtavaa ja ammattitaitoa vahvistavaa koulutusta.

Vain miehiin kohdistuvan pakollisen asevelvollisuuden aiheuttamia tasa-arvo-ongelmia ei voi ohittaa. Tasa-arvoa ei voi olla se, että asepalvelus on miehille pakollinen ja naisille vapaaehtoinen. Sukupuolittunut asepalvelus näkyy myös yhteiskunnan monien muiden tehtävien keskittymisellä miehille. Esimerkiksi poliisi, rajavartiolaitos, tulli, vartiointi jne. On edistettävä sekä naisten että nykyisen asepalvelun ulkopuolelle tahtomattaan jäävien miesten osallistumista Suomen turvallisuuden vahvistamiseen. Kestävä ratkaisu on laajentaa asepalvelus yleisemmäksi turvallisuuskoulutukseksi ja tehdä siitä molemmille sukupuolille vapaaehtoinen.

Asevelvollisuusjärjestelmää on arvioitava myös suhteessa työllisyysasteen nostamispyrkimyksiin. Eläkeikiä halutaan nostaa, mutta samaan aikaan hidastetaan koko ikäluokan miesten siirtymistä opiskeluun ja työelämään. Palveluksen alkamisen ja päättymisen sekä opintojen keskeytymisen ja jatkamisen yhteensovittaminen johtaa siihen, että 6-12 kuukauden varusmiespalvelu viivyyttää valmistumista ja työelämään siirtymistä 1-2 vuotta. Asevelvollisuus aiheuttaa miehille tuntuvia taloudellisia menetyksiä eikä asevelvollisuusaikaa edes lasketa eläkekertymään.

Miehille pakollisen asevelvollisuuden kehittäminen vapaaehtoiseksi turvallisuuskoulutukseksi turvaa riittävät resurssit laajan turvallisuuskäsitteen edellyttämiin tehtäviin sekä rauhan että kriisin aikana. Samalla se poistaa nykyisen sukupuolten välisen eriarvoisuuden ja vastaa nykyistä paremmin myös perustuslain ja YK:n asettamia velvoitteita.

Suomalaisessa keskustelussa asevelvollisuus on usein nähty NATO:n jäsenyyden vaihtoehtoina. Tällainen käsitys on kuitenkin väärä. Suomen armeija on jo nyt yhdenmukaistettu NATO:n kanssa ja kykeneväinen osallistumaan myös sen sellaisiin sotilasoperaatioihin, joiden tarkoitus ei ole Suomen turvallisuuden edistäminen, vaan NATO:n jäsenmaiden etujen ajaminen eri puolilla maailmaa. Tämä yhdenmukaistaminen on toteutettu laajan asevelvollisuuden vallitessa.

Suomi ei ole NATO:n täysjäsen, mutta tämä ei johdu asevelvollisuudesta, vaan siitä ettei ihmisten enemmistö hyväksy jäseneksi liittymistä. Asevelvollisuutta ylläpitävistä maista Tanska, Norja, Kreikka ja Turkki ovat NATO:n jäseniä. Ruotsi, jonka suhde sotilasliittoon on hyvin samanlainen kuin Suomenkin, taas on jo luopunut asevelvollisuudesta. Ei ole reaalista syytä, miksei muutosta voisi tehdä myös Suomessa ilman sotilasliiton jäsenyyttä. Sama pätee tietysti myös toisinpäin, asevelvollisuuden

ylläpitäminen ei estäisi NATO:n täysjäsenyyttä, kuten se ei ole estänyt viimeisten parinkymmenen vuoden aikana siihen lähentymistäkään.